85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР „ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“

Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева [1]

Резюме: *Целта на настоящия доклад е да се проследят и анализират Европейските програми за финансиране, насочени към предприятията от сектор „Производство на облекло от текстил“. Идеята е да се подпомогне предприятията от сектора, чрез финансиране на новосъздадени фирми или на вече създадени, с цел модернизиране на технологичната база, създаването на нови технология, иновации в сферата на производство, като спомага за засилване на дългосрочната конкурентоспособност на българските предприятия. Достъпът до финансиране е жизненоважен за иновациите и растежа на малките и средните предприятия.*

Ключови думи: *Европейски програми, финансиране, производство на облекло, текстил, конкурентоспособност*

JEL: **G21, D25, F35, L67**

EURO**FINANCING AS A MEANS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES IN THE SECTOR „PRODUCTION OF TEXTILE CLOTHING“**

Head Assist**. Prof. Angelina Terzieva, PhD**

Abstract: *The purpose of this report is to monitor and analyze European funding programs targeting companies in the textile sector. The aim of the programs is to support the enterprises in the sector by financing newly established companies or already established ones, in order to modernize the technological base, create new technologies, innovations in the field of production, helping to strengthen the long-term competitiveness of Bulgarian enterprises. Access to finance is vital for innovation and the growth of small and medium-sized enterprises.*

Key words*: European programs, funding, clothing production, textile, competitiveness*
JEL: G21, D25, F35, L67

1. Въведение

Конкурентоспособността на предприятията и нейното постоянно повишаване е въпрос от съществено значение в условията на динамична пазарна среда и отговорност на националните икономики. Поради тази причина, постоянното подобряване на конкурентоспособността е свързано с из-

[1] Ani_terzieva@abv.bg, Химикотехнологичен и металургичен университет – София

вършването на технологични трансфери. Те са основно средство за повишаване на конкурентоспособността на предприятията и постигане на високи резултати, пазарен дял създаване на среда, стимулираща фирмите към иновативност, гъвкавост и конкурентост.

Трансферирането на нови технологии в предприятията е свързано с подмяна на остарелите продукти, повишаване на ефективността чрез въвеждане на подобрени технологични методи, нова техника, по-евтини компоненти и др. (Карев, 2013).

В съвременните условия конкурентоспособността може да се характеризира с умението на сектора да постига висока производителност, основана на иновативния подход към човешките ресурси, капитала и физическите активи (Портър, 2004). Повишаването на конкурентоспособността е проблем на фирмите, доколкото те са основните субекти на икономиката. Същевременно, конкурентоспособността има и други аспекти – макроикономическа стабилност, благоприятна среда, в която оперират фирмите и върху която оказва влияние комплекс от фактори, като държавно управление, качеството на институциите, физическата инфраструктура, технологичното развитие и иновациите, качеството на човешките ресурси, либерализацията на икономиката, финансовата система, фирмените стратегии. При съвременните условия стопанската политика в развитите държави все повече се ориентира към създаване на среда, стимулираща фирмите към иновативност, гъвкавост и конкурентост, повишаване на производителността и откриване на работни места. По този начин се определя и взаимната свързаност на конкурентоспособността с процесите на трансфер на технологии (Alexieva, 2012).

В повечето индустрии технологията и уменията да се преработват ефективно и ефикасно производствените ресурси са много по-важни от достъпа до материали. Това се обуславя от факта, че по-голямата част от световната търговия се реализира между напреднали държави със сходни факторни дейности. В същото време доста от развиващите се страни също са достигнали до определено ниво на икономическо развитие, което означава, че и те притежават сравними фондове от редица фактори (Karev, Raychev, 2019).

Промените в световната икономика водят до по-широко разгръщане на конкуренцията между фирмите. Това налага всички държави (в т.ч. и България) да приемат нови стратегии, които да им позволяват да развият конкурентни предимства, основани върху познанието и иновациите. Трябва да се посочи, че държавата моделира и осигурява среда, в която предприятията да поддържат и осъвременяват конкурентните си предимства. Конкурентните предимства на отделните предприятия са всъщност техните силни страни. Те оказват влияние върху разходите, качеството и диференцирането на продуктите или върху двете, и рефлектират върху възможността на предприятието по-добре от конкурентите да удовлетворява потребностите и изисква-

нията на своите потребители. Конкурентните предимства носят допълнителна стойност за потребителите с по–ниската цена или с по-високо качество на продуктите или и с двете (Ненов, 1998; Минков & Иванов, 2018).

По този начин конкурентните предимства са тези, които осигуряват конкурентоспособност на произвежданите от предприятието продукти и в същото време са условие за реализирането на по-високи стопански резултати и постигането на икономическа ефективност.

В конкурентоспособността на фирмите се включва и способността им непрекъснато да се обновяват и усъвършенстват. Адекватното възприемане и прилага на новостите стои в основата на техния успех. Ключът към трайния успех е непрекъснатото усъвършенстване и обновяване (Велев, 2004).

Практиката на развитите страни категорично доказва, че през последните години детерминиращия фактор при формирането на конкурентоспособността на сектора е технологичното развитие. То определя и основните приоритети пред отделните компании, опериращи в тях. Потребителите стават все по–взискателни и това обстоятелство принуждава фирмите да търсят оригинални иновационни решения, за да отговорят на специфичните изисквания на потребителите.

2. Европрограми за финансиране на предприятията от сектор „Производство на облекло от текстил“

За финансирането на иновациите във фирмите, опериращи в сектор „Производство на облекло от текстил“ в Европейския съюз са предприети и редица нови инициативи. Достъпът до финансиране е жизненоважен за иновациите и растежа на малките и средните предприятия.

Инициативите за насърчаване на иновационната дейност на равнище ЕС могат да се разделят на две групи: непреки и преки действия. Непреките действия обхващат хармонизирането на административните и фискалните условия за иновационна дейност в сектора в страните членки. Най-важните преки източници на външно финансиране за МСП са кредитните линии, банковите заеми, лизингът и достъпа на предприятието до европрограмите. Държавите членки са създали различни политики, мерки и програми за справяне с различните пречки, пред които са изправени МСП при контактите си с различните източници на финансиране.

На равнище ЕС Европейската комисия работи с финансовите институции, за да увеличи достъпното за МСП финансиране.

Механизмът, който се използва в Европейския съюз, е основан на изработването на капитал на нови или на вече съществуващи фондове за рисков капитал (обикновено чрез вноски в тези фондове) или финансова подкрепа за финансирането на такива фондове. Обикновено, финансовата подкрепа се предоставя при определени условия за инвестиране от страна на фондовете. Инициативите на интеграционно равнище се осъществяват чрез финансови посредници, които участват в проектите

Една от задачите на проекта е да помогне фондовете на рисков капитал да създават умения за оценка и управление на проекти в ранните стадии за иновативни малки фирми. Изискванията на Европейския инвестиционен фонд към фондовете, в която инвестира, е местоположението им да бъде в ЕС и по-голяма част от дейностите им да се извършва в рамките на Общността.

В рамките на новия програмен период 2021 - 2027 г. една от целите е „Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП (малки и средни предприятия), включително чрез производствени инвестиции“. Секторът за производство на облекло (С14) е включен в националните и регионални приоритетни сектори.

ЕС разполага с няколко различни програми за финансиране на проекти по които предприятията от сектор „Производство на облекло от текстил“ могат да кандидатстват, в зависимост от естеството на дейност или проекта:

- ***Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията за периода** 2021-2027 **г. (ПКИП** 2021-2027 **г.)***

Програмата за иновации и конкурентоспособност за периода 2021-2027 г. (ПИК 2021-2027 г.) е пряко насочена към постигането на интелигентен и устойчив растеж на българската икономика, както и осъществяването на индустриална и иновационна трансформация. Като инструмент за прилагане на Европейската политика за сближаване за периода 2021-2027 г. и в частност на Европейския фонд за регионално развитие, ПИК 2021-2027 г. е предвидено да допринася за постигането на следните Цели на политиката, определени на европейско ниво:

Цел на политиката 1 „По-конкурентоспособна и по-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативна и интелигентна икономическа трансформация и регионална свързаност на ИКТ“.

Цел на политиката 2 „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяване към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност“.

ПКИП е пряко насочена към постигането на интелигентен и устойчив растеж на българската икономика, както и осъществяването на индустриална и цифрова трансформация. Като основна целева група на програмата са предприятията с фокус върху малките и средните предприятия.

Развитието на иновациите и конкурентоспособността на българските предприятия е определено от три основни групи фактори, които трябва да бъдат взети под внимание при формулиране на политики в средносрочен план.

Първата група фактори са специфични за българската икономика. Те са свързани с нагласите към предприемачеството, технологичното развитие и производителността на труда, институционалната среда, и не на последно място развитието на конкурентоспособността. Тези фактори определят структурните проблеми на икономиката в дългосрочен план.

Втората група фактори е свързана с глобалните процеси в сферата на цифровизацията и околната среда, и съответстващите им приоритети на Европейската политика по отношение на малките и средни предприятия в областта на дигиталната трансформация и кръговата икономика. Тази група фактори е в основата на конкурентоспособността на европейския и световния пазар в дългосрочен план.

Третата група фактори са свързани с влиянието на бизнес цикъла и екзогенни шокове (като Ковид-19). В краткосрочен и средносрочен план тези фактори определят нивото на търсене на вътрешните и външните пазари, и нивото на производство и инвестиции. Те предполагат провеждане на политики в подкрепа на бизнеса, с негативните последствия от настъпила социално-икономическа криза.

Програмата организира обществено обсъждане на проекта на тази програма, в които могат да се включват съответните предприятията от сектора и биха могли да зададат нужните от тях въпроси и получат съответните отговори и насоки.

По време на обсъждането се предвижда представяне на последния вариант на ПКИП, който е одобрен от Тематичната работна група за разработване на програмата, като в него са отразени и коментарите от службите на Европейската комисия, получени в рамките на неформалните консултации с тях.

- ***Програмата за заетост и социални иновации („EaSI“)***

Оперативната програма цели увеличаване достъпа до микрофинансиране за:- уязвими лица, които са загубили или за които съществува риск да загубят работата си, или изпитват затруднения при навлизането или завръщането си на пазара на труда, и са в неравностойно положение по отношение на достъпа до традиционния кредитен пазар и желаят да започнат или допълнително да развият дейност със свое собствено микропредприятие;

- микропредприятия, които се намират на фаза стартиране или развитие;

- подпомагане на развитието на пазара на социалните инвестиции и улесняване на достъпа до финансиране за социални предприятия чрез предоставяне на собствен капитал, частично собствен капитал, кредитни инструменти и безвъзмездни средства в размер до 500 000 EUR на социални предприятия.

За периода 2021 – 2027 г. Програмата за заетост и социални иновации („EaSI“) ще бъде по линия на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+).

- ***Проект „Креативни действия за насочване на конкурентното развитие на МСП“ (CRAFT CODE)***

Проекта има за цел да развие потенциала и конкурентоспособността на микро, малките и средните предприятия от сектора, и чрез въвеждане на иновации да намали риска от изчезване на много традиционни занаяти и производства. Проектът насърчава обмяната на добри практики и търси полезни решения на четири ключови въпроса:

- Как да подобри маркетинговите и технологичните иновации?
- Как да се получи достъп до нови пазари и клиенти?
- Как да се обнови сектора, в т.ч занаятчийския сектор чрез въздействие с иновативни подходи и инструменти?
- Как да получат достъп до финанси?

Проектът е одобрен за финансиране от програма „Интеррег Европа“ (четвърта покана), а консорциумът е съставен от общини, университети, неправителствени организации и управляващи органи на регионални и национални оперативни програми от Италия, България, Унгария, Белгия, Ирландия, Финландия и Испания.

В България „Код Занаяти“ се реализира от РСО „Централна Стара планина” и Министерство на икономиката чрез Главна дирекция „Европейски фондове за конкурентоспособност”, в качеството й на Управляващ орган на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност”.

- ***Оперативна Програма "Иновации и конкурентоспособност" 2014 – 2020 (ОПИК)***

Оперативна програма "Иновации и конкурентоспособност" 2014-2020 (ОПИК) е основният програмен документ на национално ниво, очертаващ помощта за българския бизнес от Европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014-2020 г.

ОПИК е насочена към адресиране на нуждите, преодоляване на предизвикателствата и оползотворяване на възможностите за развитие пред българската икономика. Мерките, заложени в програмата целят комплексно да допринесат за създаването на устойчиви, дългосрочни конкурентни предимства на българските предприятия и ускоряване на прехода към икономика базирана на знанието. Подкрепата е съсредоточена върху развитие на иновациите, предприемачеството, капацитета за растеж на малките и средни предприятия (МСП), енергийната и ресурсната ефективност на предприятията.

Управляващ орган: Главна дирекция „Европейски фондове за конкурентоспособност“ в Министерство на икономиката.

Очаквани резултати от изпълнението на ОПИК:

- подпомагане на повече от 7000 предприятия;
- мобилизиране на повече от 1 млрд. евро частни инвестиции;
- увеличаване на дела на иновативните предприятия;

- увеличаване на производителността на МСП.

С Решение № C(2021) 6034 от 09 август 2021 г. Европейската комисия официално одобри предложението на Управляващия орган за мерки по оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г., които ще се финансират със средства от Инструмента на Европейския съюз за възстановяване. Средствата от REACT-EU, в размер на 235 991 237 лева, се обособяват в нова приоритетна ос 6 „Възстановяване на МСП“ (ПО 6). Подкрепата по „ПО 6“ е насочена към МСП от всички сектори за възстановяване в контекста на епидемията от COVID-19. Помощта е предимно за оборотен капитал под формата на безвъзмездни средства за финансиране на проекти по процедура BG16RFOP002-2.089 „Подкрепа за малки предприятия с оборот над 500 000 лв. за преодоляване на икономическите последствия от пандемията COVID-19“ и гаранционен финансов инструмент, част от програма „Възстановяване“.

3. **Заключение**

В заключение може да бъде отбелязано, че въпросите свързани с определянето и оценката на възможностите за повишаване на конкурентоспособността на предприятията опериращи в сектор „Производство на облекло от текстил“, са от изключителна важност за функционирането и развитието им. Технико-технологичното обновяване е нужната необходимост за повишаване конкурентоспособността от сектор „Производство на облекло от текстил”. Реализацията на този процес изисква от предприятията да прилагат нови подходи и механизми, както и да търсят разнообразни източници на финансиране. ЕС разполага с няколко различни програми за финансиране, в подкрепа на предприемачеството в сектор „Производство на облекло от текстил“, като по този начин спомага развитието на нови идеи, нови продукти, чрез инвестиции в дълготрайни материални активи. Така изброените програми могат да бъдат характеризирани със значителното си значение и влиянието им върху развитието на страната.

Използвани източници

Велев, М. (2004). Оценка и анализ на фирмената конкурентоспособност, София: изд. Софтрейд.

Карев, Н. (2013). Резултати от технико-технологичното и организационно обновяване на обувното производство, *XIV научно-практическа конференция – Предпоставки и възможности за индустриален растеж в България*, посветена на 65 годишнината на катедра „Индустриален бизнес“ УНСС, 194-202.

Минков, И., Ц. Иванов. (2018). Конкурентното разузнаване като инструмент за повишаване на конкурентоспособността, *Юбилейна научно-*

практическа конференция – Предизвикателства пред индустриалния растеж в България, Равда: стр. 33-41.
Ненов, Т. (1998). *„Иновации в индустрията*“, Варна: Университетско издателство-Варна.
Портър, М. (2004). Конкурентното предимство на нациите, София: Класика и стил ООД.
Alexieva V. (2012)**.** The state of business process management in the Bulgarian enterprises, *Technical University*, Vol.6.
Karev, N., Raychev, D. (2019) Serialization of Pharmacetical Products: EU Delegated 2016/161 to protect against falsified medicines, *Journal of Chemical Technology and Metallurgy*, 54,6, 1165-1170.